

Στάθης Κουβελάκης
*Ένα νέο εργατικό κίνημα
Εφτά θέσεις για το Γαλλικό Δεκέμβρη*

Θα ήθελα, στην πορεία ορισμένων παρατηρήσεων, να υποστηρίξω την ακόλουθη υπόθεση: Το κίνημα του Δεκέμβρη του '95 αντιπροσωπεύει μια καμπή στους ταξικούς αγώνες στη Γαλλία και ενδεχομένως

στην Ευρώπη, επειδή σηματοδοτεί την είσοδο στη σκηνή ενός εργατικού κινήματος.

1. Χωρίς να νικήσει στο σύνολο των διεκδικησών του, το εργατικό κίνημα του Δεκέμ-

---

Ο Στάθης Κουβελάκης είναι συνεργαζόμενος-ερευνητής στην ομάδα 1394 του Εθνικού Κέντρου Ερευνών της Γαλλίας και μέλος της σύνταξης των Επιθεωρήσεων *Actuel Marx* και *Futur Antérieur*.

βρη πέτυχε τουλάχιστον να αγγίξει σε βάθος αυτό που αποτελεί την καρδιά της κεφαλαιοκρατικής ανασυγκρότησης στην παρούσα φάση: την «κανονικοποίηση» του δημόσιου τομέα και την εξάρθρωση των κατάλοιπων των κοινωνικών κατακτήσεων της εποχής του φορντισμού, των οποίων τον ακρογωνιαίο λίθο, τουλάχιστον στη Γαλλία, τον αποτελούν οι Κοινωνικές Ασφαλίσεις (Securité Sociale). Η επιδίωξη αυτού του στόχου θα συνεπαγόταν, από την πλευρά του Κράτους, την επιλογή μιας μετωπικής σύγκρουσης με ό,τι είχε απομείνει από το οργανωμένο εργατικό κίνημα, με σκοπό να το οδηγήσει στη συνθηκολόγηση και να το εξαφανίσει από τη σκηνή για μια ολόκληρη περίοδο, κατά το πρότυπο της απεργίας των Βρετανών ανθρακωρύχων ή του Ρίγκαν απέναντι στους ελεγκτές της εναέριας κυκλοφορίας. Η αρχική άρνηση του Ζιτέ να προφέρει ακόμα και τη λέξη διαπραγμάτευση δεν ήταν διόλου σημάδι αδεξιότητας ή ψυχολογικού σφάλματος, οφειλόμενου στην περιφημη αλαζονεία των «γαλλικών ελίτ». Η στάση αυτή εκφράζει μια θεμελιακή όψη της νεοφιλελεύθερης στρατηγικής, η οποία αποβλέπει σε μια σαφή ρήξη με το φορντικό «νεο-κορπορατισμό» και αρνείται οποιοδήποτε συμβιβασμό με το εργατικό κίνημα, εκτός εάν πρόκειται για τα «κακέκτυπα» που προτείνονται από τα «συναινετικά» συνδικάτα του τύπου G.F.D.T. Επιλέγοντας τον «πόλεμο κινήσεων» αντί για τον «πόλεμο θέσεων», που τον συγκεκριμενοποιεί μια διαχείριση α λα Μπαλαντίε —η οποία ολίγον διαφέρει στην ουσία της από τη διαχείριση του Σοσιαλιστικού Κόμματος— η κυβέρνηση Σιράκ κατέληξε εντούτοις να προκαλέσει μια αντιπίθεση στο ύψος της πρόκλησης. Αντεπίθεση η οποία, όπως κάθε μαζικό κίνημα, είναι άμεσα πολιτική, με την έννοια ότι απορρίπτει τους διαχωρισμούς ανάμεσα στο «οικονομικό», στο «κοινωνικό» και το «πολιτικό», δηλαδή αντιτίθεται ριζικά στην ιδιοποίηση του πολιτικού από τους επαγγελματίες της πολιτικής — οι οποίοι του την

ανταπέδωσαν περιχαρακώνοντάς την προσεκτικά στη στήλη του «κοινωνικού».

2. Κατά κάπως παράδοξο τρόπο, το κίνημα του Δεκέμβρη ήταν πλειοψηφικό ως προς την υποστήριξη του από τον πληθυσμό, ειδικότερα από τους μισθωτούς, και μειοψηφικό σε σχέση με την ενεργητική συμμετοχή, η οποία ουσιαστικά περιορίστηκε στο δημόσιο τομέα. Η ερμηνεία αυτής της διαφοράς δεν είναι απλή, κυρίως σε ό,τι αφορά το ρόλο που έπαιξε η άρνηση των συνδικαλιστικών ηγεσιών να καλέσουν σε γενική απεργία και η οποία ξέσπασε με τον πιο χτυπητό τρόπο — και τον πιο πρωτότυπο, αν σκεφτούμε τις νόρμες ενός συνεδρίου αυτού του συνδικάτου— κατά τη διάρκεια του 45ου Συνεδρίου της C.G.T. [Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών]. Φαίνεται, εν πάσει περιπτώσει, ότι αφενός η κινητοποίηση ήταν ανεπαρκής, για να πετάξει τη μολυβένια πλάκα που βαραίνει σ' έναν ιδιωτικό τομέα ήδη «κανονικοποιημένο» με διαδοχικά κύματα αναδιαρθρώσεων αφετέρου, ότι στην παρούσα συγκυρία ο δημόσιος τομέας είναι ο «αδύνατος κρίκος», η ζώνη της θύελλας. Ένας χώρος που έχει παραμείνει σε μεγάλο βαθμό κείνσιανός —αποκρυστάλλωση ενός συμβιβασμού, που περιλαμβάνει ταυτόχρονα τους χρήστες, τα συνδικάτα εκείνα που παραμένουν αντιπροσωπευτικά, και ένα μέρος της ανώτερης κρατικής διοίκησης— κι έχει μια ιδιαιτερότητα που δεν είναι πλέον ανεκτή στα πλαίσια της «επιχείρησης Γαλλία» και μιας παραγωγικής τάξης (εθνικής και διεθνικής), η οποία διαμορφώθηκε με τη λογική της ελαστικής συσσώρευσης. Τα οικονομικά κριτήρια και η κοινήτοχρα των «δημόσιων υπηρεσιών» καλούνται να δώσουν τη θέση τους είτε σε διαδικασίες ιδιωτικοποίησης για τους πιο αποδοτικούς και στρατηγικούς τομείς (κυρίως στις μεταφορές και στις τηλεπικοινωνίες, οι οποίοι εύλογα βρίσκονται στην αιχμή του κινήματος) είτε στα κατάλοιπα ελαχιστοποιημένων υπηρεσιών, προ-

ορισμένων ουσιαστικά για τους «χαμένους» της «ελαστικοποιημένης» κοινωνίας. Αλλά, για άλλη μια φορά, η μη συγχρονικότητα έγινε πηγή αντίστασης.

3. Παρά τα όρια τα οποία σημειώσαμε, το κίνημα του Δεκέμβρη αντιπροσωπεύει μια μείζονα τάση σε σχέση με την εξέλιξη της καμπύλης της κοινωνικής συγκρουσιαικότητας κατά τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια: σύμφωνα με όλες τις εκτιμήσεις, το εύρος του απεργιακού κύματος το τοποθετεί μεταξύ των πλέον αξιοσημείωτων αυτού του αιώνα, κατώτερο από του Μάη του '68 και του Ιουνίου του '36, αλλά πιθανόν ανώτερο από του 1947 και του 1953. Όμως, μια από τις κυριότερες «κληρονομιές» της «παθητικής επανάστασης», που διεξάχθηκε υπό το σήμα του μιτερανισμού, συνίσταται αναμφισβήτητα στην πάγια εξασθένιση του συνδικαλισμού και στη σταθεροποίηση των συγκρούσεων σε ένα κατώτατο επίπεδο, στο οποίο αναμφίβολα δεν έφτασαν ποτέ στη διάρκεια της σύγχρονης γαλλικής ιστορίας. Εντούτοις, κατά την τελευταία περίοδο δεν έλειψαν τα πρόδρομα σημάδια: εξέγερση αντι-CIP, απεργιακές επιτυχίες στη βιομηχανία (π.χ. στην *Aluminium - Dunkerque*, βιτρίνα της μετα-Γαϊλλορικής επιχείρησης) ή στο δημόσιο τομέα (*Air-France*), ευρεία αλληλεγγύη προς τους αγωνιζόμενους εργάτες (βλ. κυρίως την υποστήριξη της περιοχής *Beltoif* προς τους αγωνιζόμενους εργάτες της *Alsthom*), αξιοσημείωτη παρουσία νέων στις κινητοποιήσεις (από τους διαδηλωτές αντι-CIP ως τους «απάτσι» της GEC στη Βουργουνδία), «διατάραξη» της προεδρικής καμπάνιας σύμφωνα με το αμίμητο «*une*» της *Monde*, από εργασιακές συγκρούσεις, όλα αυτά υποδηλώνουν ότι κάτι κινείται σε βάθος στο συσχετισμό των δυνάμεων. Μ' αυτή την έννοια, ο Δεκέμβρης του '95 εγγράφεται ήδη στην προώθηση μιας τάσης, πράγμα που ενισχύει την άποψη για μια αποφασιστική καμπή, την ιδέα της απόδοξης, σε μεγάλη κλίμα-

κα, της κεντρικότητας της ταξικής πάλης, της αναπόφευκτης πραγματικότητας που τίθεται από την ανακτημένη πολιτική ικανότητα των δυνάμεων της εργασίας.

4. Η γεωγραφική διάχυση του κινήματος αποδείχτηκε εξίσου αξιοσημείωτη με τη διάρκειά του. Κατά τη διάρκεια πολλών εβδομάδων, γύρω από ένα «σκληρό πυρήνα» που τον αποτελούσαν οι εργαζόμενοι στις μεταφορές και σε άλλους δημόσιους τομείς (ηλεκτρισμό, τηλεπικοινωνίες, παιδεία, ταχυδρομεία...), η κινητοποίηση πολλών εκατομμυρίων ανθρώπων κυριολεκτικά όργωσε την εθνική περιοχή, συμπεριλαμβανομένων —όπως μαρτυρεί ο μόνος επίσημος αριθμός διαδηλώσεων σε τριακόσιες περίπου περιοχές— και πόλεων μέσου μεγέθους. Οι περιοχές στις οποίες είχε ριζώσει, καθώς και η διάρκεια του κινήματος, μαρτυρούν ταυτόχρονα το βάθος της εξέγερσης και την αντιπροσωπευτικότητα αυτών που μετείχαν σε σχέση με την πλειοψηφία του κόσμου της εργασίας της σημερινής Γαλλίας. Και αυτό δεν αφορά μερικούς κλάδους που θεωρούνται «αρχαϊκοί» και που ενσαρκώνουν μάχες οπισθοφυλακών —όπως τα ορυχεία ή η σιδηροοχιά— αλλά ορισμένους από τους τομείς - κλειδιά της ελαστικής συσσωρευσης. Οδηγοί τραινών μεγάλης ταχύτητας (TGV), εργάτες και τεχνικοί ηλεκτρο-πυρηνικών εγκαταστάσεων ή τηλεπικοινωνιών που θεωρούνται από τις πιο αποτελεσματικές στον κόσμο, μισθωτοί ζωτικών και αποτελεσματικών δημόσιων υπηρεσιών, όπως τα ταχυδρομεία, τα νοσοκομεία, για να μην αναφερθούμε στους εκπαιδευτικούς. Μορφές εμβληματικές αυτού που συγκροτεί σήμερα την καρδιά της εργατικής τάξης, βεβαίωσαν (ή επαναβεβαίωσαν) την παρουσία τους.

5. Η δύναμη την οποία απέκτησε ένα κίνημα μακράς διάρκειας, το οποίο εκδηλωνόταν σε διαδοχικά κύματα γύρω από ένα σταθερό πυρήνα, ήταν στο μέτρο των διακυβευμάτων

της αντιπαράθεσης. Ταυτόχρονα παρατέμπει σε μια ισχυρή προσωπική επένδυση εκ μέρους αυτών που μετείχαν στο κίνημα και σε μια ανακατάκτηση, αναμφίβολα για πρώτη φορά από πολλά έτη, μιας ηγεμονικής ικανότητας των εργατικών αγώνων. Το κίνημα του Δεκέμβρη έκανε να αναδυθεί μια ιστορική μνήμη λαϊκών αγώνων, τους οποίους ορισμένοι είχαν βιαστεί να θάψουν. Επέτρεψε να υφανθούν εκ νέου τα νήματα που σιנדούν τους μετέχοντες με πάρα πολύ παλαιές μάχες, οι οποίες σημάδεψαν βαθιά τα ατομικά και οικογενειακά δρομολόγια, καθώς και τους τόπους των αγώνων (πόλεις, επιχειρήσεις, περιοχές κ.λπ.). Απ' όπου και η αίσθηση μιας ευθύνης, η πράγματι απειλητική αίσθηση της βίωσης μιας αποφασιστικής στιγμής σε ένα επίπεδο άρρηκτα ατομικό και συλλογικό, η αίσθηση ότι «δημιουργείται ιστορία»...

Από μια άλλη πλευρά, το κίνημα πόλωσε γύρω του στρώματα που εκτείνονται πολύ πιο πέρα από τη μισθωτή εργασία (του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα), κυρίως ανέργους, σπουδαστές (κυρίως στην επαρχία) και τμήματα της «παραδοσιακής διανοήσης», η οποία ορθά είδε εκεί μια ευκαιρία για να ανοιχτεί μια ρωγμή στην κυριαρχία των κρατικών διανοουμένων και άλλων υποστηρικτών της επίσημης σκέψης.

Θα πρέπει επίσης να σημειώσουμε ότι το κίνημα του Δεκέμβρη εγγράφεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο επανα-κινητοποίησης (αγώνες σπουδαστών, διαδήλωση γυναικών στις 25 Νοεμβρίου), η οποία υποδηλώνει τόσο τις δυνατότητες πολυτομεακής επέκτασης των αγώνων σήμερα, όσο το εύρος της διάβρωσης της συναίνεσης στη νεοφιλελεύθερη πολιτική. Έτσι, δόθηκε η απόδειξη ότι ήταν δυνατόν να οικοδομηθεί μια πλειοψηφική υποστήριξη γύρω από τους κοινωνικούς αγώνες, σε ρήξη με τη μοιρολατρία των πένθιμων σόλο. Βέβαια, τίποτα δεν έχει αποκτηθεί οριστικά, και ένα από τα μείζονα διακυβεύματα της μετα-δεκεμβριανής περιόδου βρίσκεται στην επιβε-

βαίωση ή μη του μη εφήμερου χαρακτηρισμού τους.

6. Εξαιτίας της δραματολογίας και της συμβολικής του διάστασης, καθώς και εξαιτίας των κοινωνικών δυνάμεων που έθεσε σε κίνηση, ο αγώνας του Δεκέμβρη εγγράφεται στη «μεγάλη παράδοση» των μαχών του γαλλικού εργατικού και λαϊκού κινήματος. Τραγούδια, συνδικαλιστικά πανό, κόκκινες σημαίες και Διεθνής, συμβολικές διαδρομές, ενωτικές τελετές, τίποτα δεν έλειπε απ' αυτή την επιβεβαίωση της ανακτημένης αξιοπρέπειας, της χάρας του να είμαστε «όλοι μαζί», σ' αυτή τη μαζική εκδήλωση της διάρκειας της κουλτούρας της λαϊκής ανυποταγής. Με τη μέριμνα της αυτο-οργανώσεώς τους και την αίσθηση της δύναμης που απέτνεε, η επίδειξη δύναμης των σιδηροδρομικών, επικεφαλής των διαδηλώσεων, στιγμές επαναλαμβανόμενης συλλογικής τελετουργίας του τμήματος - συμβόλου του αγώνα, αντιπροσώπευαν τις κορυφαίες στιγμές. Ας σημειώσουμε ότι, αντίθετα με το λόγο που ανέπτυξαν ορισμένοι διανοούμενοι, από τη μεριά μας δε σημειώσαμε κάποια ιδιαίτερη «δημοκρατική» (républicaine) αναφορά στο σύνολο των εικόνων αυτού του κινήματος, σε αντίθεση π.χ. με τη διαδήλωση για τη λαϊκότητα της 21ης Ιανουαρίου του 1994. Η συμβολική που αναπτύχθηκε, φάνηκε παρά πολύ «ταξική», σύμφωνη με τη γαλλική εργατική παράδοση. Ως τέτοια, δε βάρυνε λίγο στη δύναμη της κινητοποίησης και στην πάγια ανανέωση της αποφασιστικότητάς της. Ενίσχυσε την ορατότητα του ολιστικού χαρακτήρα της κι έτσι συνέβαλε έντονα στην ακτινοβολία της ανάμεσα στον πληθυσμό, εξασθενώντας τη νομιμότητα των εργατημένων επιχειρημάτων των αντιπάλων της («κίνημα των βολεμένων». «συντεχνιακός εργατισμός» κ.λπ.).

7. Το κίνημα του Δεκέμβρη έθεσε σε νεύς όρους το ζήτημα της οργάνωσης του αγώνα.

Οι συνέπειές του για το εργατικό κίνημα θα είναι αποφασιστικές, και ειδικότερα στο συνδικαλιστικό επίπεδο (το οποίο είναι επίσης, ως το τονίσουμε, πολιτικό επίπεδο). Η πρωτοτυπία του, και σε σχέση με το προηγούμενο κύμα αγώνων (1986-89), η οποία σημαδεύεται από την εμφάνιση συντονισμών, βρίσκεται στην τάση του να μην αντιπαραθέτει την αυτο-οργάνωση με τις συνδικαλιστικές δομές ενοποίησης του αγώνα, αλλά μάλλον να τις αθροώνει με δημιουργικό τρόπο. Αναμφίβολα, το γεγονός αυτό υποδηλώνει μια αισθητή εξέλιξη της συνδικαλιστικής στάσης, η οποία είναι περισσότερο σαφής στα συνδικάτα νέου τύπου που προέκυψαν από την εμπειρία των αγώνων (SUD, CRC), αλλά που επίσης αφορά κεντρικά συνδικάτα, όπως η F.S.U. και ακόμα και η CGT. Χωρίς να αποκλείουμε ζώνες έντασης, η ευλυγισία των συνδικάτων επέτρεψε στις επιτόπου ομάδες να παίξουν ένα ρόλο κινητήρα στην πορεία του κινήματος, ενώ ταυτόχρονα άφησαν αποφασιστική θέση στην αυτο-οργάνωση (γενικές συνελεύσεις και μορφές «οριζόντιας» σύνδεσης των δομών που μετείχαν στον αγώνα). Ασφαλώς, η σχέση γινόταν περισσότερο συγκρουσιακή, όταν οι «οριζόντιες» μορφές έτειναν να συγκροτηθούν σε πραγματικές αντι-εξουσίες (περίπτωση της επιτροπής οργάνωσης της απεργίας της περιοχής της Ρουέν), χωρίς ωστόσο να φτάσει στη ρήξη και στη διάσπαση του κινήματος. Και εδώ επίσης το «πρότυπο των σιδηροδρομικών» έπαιξε δυναμιστικό ρόλο: δημοκρατία των γενικών συνελεύσεων, δικαιοσύνη ενός ενωτικού συνδικαλιστικού μετώπου και μια ώθηση προς άλλους τομείς που μετείχαν στο κίνημα (κυρίως στο τοπικό επίπεδο).

Στο επίπεδο της πολιτικής αντιπροσώπευσης, ή μάλλον της απουσίας της, η απόσταση ανάμεσα στα κόμματα της θεσμικής αριστεράς και στο επίπεδο των απαιτήσεων των κοινωνικών αγώνων ήταν, για άλλη μια φορά, οφθαλμοφανής. Όπως συνήθως —θα έλεγε κανείς, Αιχμάλωτο της «κυβερνητικής κουλτούρας» του, το Σοσιαλιστικό Κόμμα (PS) αρνήθηκε μέχρι τέλους να υιοθετήσει τις διεκδικήσεις του κινήματος. Ως προς το Γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα (PCF), η βάση του οποίου εντούτοις κινητοποιήθηκε πλατιά (η πνοή του κινήματος ταρακούνησε ακόμα και την άσφογη διάταξη ενός συνεδρίου της C.G.T.), η διεύθυνσή του, χωρίς προοπτική και φροντίζοντας να αποφύγει μια μείζονα πολιτική κρίση, αγκιστρώθηκε σε μια αντίληψη η οποία χώριζε το «κοινωνικό» από το «πολιτικό» και που συνεπαγόταν να αφήνεται στο συνδικάτο η φροντίδα «να τραβήξει τα κάστανα από τη φωτιά». Το γεγονός ότι τα κόμματα δεν παρέλαβαν τη σκυτάλη, οδηγεί στη σκέψη ότι σήμερα η προοπτική ανασυγκρότησης του εργατικού κινήματος περνάει, πριν απ' όλα, από μια εργασία με, εντός και για τα συνδικάτα, σε μια εργασία η οποία θα αφορούσε τα επίκαιρα στρατηγικά ζητήματα: δημόσιες υπηρεσίες και κοινωνική προστασία, ευρωπαϊκή διάσταση, τρόποι συνδικαλιστικής παρέμβασης και μορφές οργάνωσης των αγώνων.

Ο Δεκέμβρης του '95 έχει τουλάχιστον αποδείξει ότι η ιδέα του να γυρίσουμε την σελίδα των ετών της ήττας και να περάσουμε στην αντιμετώπιση δεν έχει τίποτα το παράλογο.

Παρίσι, Γενάρης 1996
Μετάφραση: Γ.Α.